

**ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-
БУДІВЕЛЬНИКІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАВДАННЯ**

У статті розглянуто проблему естетичного виховання майбутніх інженерів-будівельників.

Ключові слова: естетичне виховання, інженери, особистість.

Проблема естетичного виховання особистості майбутніх фахівців завжди є актуальною, особливо стосовно вищої школи. Щоб розуміти красу, тим більше створювати її власноруч, майбутній спеціаліст має володіти певними якостями, які в сукупності становлять естетичну культуру особистості. Для того, щоб реалізувати себе в естетичній творчості, майбутній фахівець повинен мати певну базу знань, на якій ґрунтується естетичний кругозір. Проблема естетичного виховання особливо актуальна при підготовці інженера-будівельника, оскільки інженерна діяльність передбачає створення об'єктів, які впливають на формування естетичних смаків не тільки окремої людини, а й усього суспільства. Безпосереднім відображенням естетичних позицій людини є естетичні смаки як вміння відрізнити істинну, класичну красу від одноденної хибної. Тому важливим показником естетичного становлення майбутнього інженера до його професійної діяльності є його естетичні смаки, інтереси й потреби, завдяки яким фахівець прагне творити прекрасне в процесі своєї праці.

На жаль, проблема естетичного виховання наразі досліджується переважно з точки зору професійного виховання студентів творчих спеціальностей і засобами загальноосвітніх дисциплін. На наш погляд, проблема естетичного виховання студентів технічних спеціальностей залишається недосліджуваною. Доцільно приділити увагу проблемі естетичного виховання студентів технічного ВНЗ, зокрема студентів інженерних спеціальностей. **Мета статті** – обґрунтувати значущість естетичного виховання для студентів будівельних спеціальностей.

На сьогодні питання виховання естетичного ставлення до професійної діяльності є особливо актуальним, оскільки на майбутніх фахівців постійно спадає потік різноманітної інформації (джерелом якої є телебачення, Інтернет тощо). Тому існує потреба у формуванні системи спеціальних настанов, поглядів і переконань, вихованні естетичного ставлення майбутніх фахівців до своєї професійної діяльності.

Провідні педагоги (як вітчизняні, так і зарубіжні) завжди приділяли проблемам естетичного виховання значну увагу. К. Ушинський писав, що розвиток естетичного ставлення до світу становить головне завдання виховання, набагато важливіше, ніж розвиток “розуму взагалі, наповнення голови знаннями і пояснення кожному його особистих інтересів” [4]. В. Сухомлинський підкреслював, що культура естетичних почуттів потребує високої загальної культури, особливо моральної культури – ставлення до людини як до найвищої цінності. Він досліджував теоретичні і прикла-

дні аспекти морально-естетичного виховання засобами природи [3]. М. Монтесорі серед найважливіших завдань навчання і виховання виділяла розвиток здібності до естетичного сприйняття культурного середовища, зокрема почуття кольору, форми, ритму тощо [2]. У працях Л. Виготського, С. Ейзенштейна, П. Флоренського, Ф. Шиллера процес естетичного виховання визначається як виховання на принципах поєднання духовної і матеріальної сфер.

Виховання естетичного ставлення до дійсності викликає інтерес сучасних педагогів. Проблема виховання естетичного смаку розглядалася у працях провідних вітчизняних та російських науковців, таких як А. Ахмедов, І. Бех, І. Зязюн, Н. Калашник, М. Киященко, Л. Коган, Н. Лейзеров, А. Лосєв, Н. Миропольська, М. Овсянников, В. Скатерщиков, В. Шестаков та інших. У сучасній педагогіці висвітлено значення творчості й пізнавальної діяльності в навчальному процесі, досліджено взаємозв'язки творчої діяльності і дійсності. Ці питання розкрито в працях Ф. Говоруна, Б. Коротяєва, В. Левіна, В. Моляко, Ю. Петрова та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав нам змогу зробити висновки, що під естетичним вихованням вчені розуміють процес формування та розвитку естетичної й емоційно-чуттєвої сфер особистості, ціннісної свідомості особистості і відповідної їй діяльності. Естетична свідомість реалізується в самостійній діяльності і набуває цінності при подальшому самовихованні й саморозвитку особистості. Метою естетичного виховання вчені визначають розвиток готовності особистості до самостійного сприйняття, засвоєння та оцінювання естетичних цінностей; вдосконалення естетичної свідомості; формування творчих здібностей у сфері художньої, духовної, фізичної, професійної культури. Тому естетичне виховання майбутніх фахівців має бути спрямоване на розвиток естетичної свідомості особистості (оцінок, почуттів, смаків, ідеалів, цінностей, поглядів), її естетичних потреб та їх реалізації в поведінці, мотивах і професійній діяльності. Естетичне виховання є компонентом цілісного педагогічного процесу, тому воно спрямоване на формування у студентів прагнення дотримуватися у своїй майбутній професійній діяльності законів прекрасного.

Треба відзначити, що естетичне ставлення до оточуючої дійсності не обмежується лише діяльністю у сфері мистецтв, воно реалізується в будь-якій творчій діяльності. Естетика закладена в кожному виді людської праці, спрямованої на перетворення оточуючої дійсності і людини. Усвідомлення професійної діяльності як прояву дії фізичних і духовних сил, тобто величного й облагороджувального явища, є основою естетичного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Для того, щоб фахівець отримував задоволення від професії і мав змогу самореалізуватися і принести користь країні, професійна діяльність, крім матеріальних цінностей, повинна давати естетичну насолоду, має бути окреслена суспільно значущою метою, натхненням і захопленням. Гармонія у професійній діяльності породжує внутрішню духовну красу, яка проявляється в насолоді процесом і результатами праці, у творчій самореалізації.

Здатність сприймати естетичні враження формується і під час навчальної діяльності. Виняткову роль при цьому відіграють предмети естетичного циклу, але вони не входять до навчальної програми інженерних спеціальностей. Вагому роль у формуванні естетичного ставлення у технічному ВНЗ відіграють загальноосвітні предмети, такі як філософія, українознавство, культурологія тощо. При їх вивченні студенти знайомляться з шедеврами світової думки, пізнають красу і багатство світової та української культури. На наш погляд, чимало естетичних вражень може надати і природничо-наукове навчання. Краса природничо-наукових дисциплін полягає в чіткості наукових побудов і доведень, логічності і простоті їх структури. Як писав англійський математик і філософ Б. Рассел, математика володіє не тільки істиною, а й вищою красою – красою відточеною і строгою, піднесено чистою, що прагне до справжньої досконалості, яка властива лише кращим зразкам мистецтва. У математиці часто кажуть: “витончене рішення або доказ”, розуміючи при цьому їх простоту та гармонію. Такі математичні явища, як симетрія, золотий перетин, фрактали, давно відомі людству та знаходять своє відображення у красі природи. Okремо можна відзначити наочність і красу геометричних побудов, які формують естетичне ставлення до природничо-наукових дисциплін. М. Жуковський писав: “У математиці є своя краса, як у живописі і в поезії”.

На жаль, формування естетичного кругозору студентів у сучасних ВНЗ відбувається без надання достатнього рівня теоретичних знань про закони естетики і художньої творчості, особливо це стосується технічних спеціальностей. Загальна тенденція естетичного розвитку студентів пов’язана із суперечністю між внутрішнім прагненням до краси і нестачею естетичного виховання, прогалинами у спеціальній професійній підготовці з погляду формування естетичного ставлення до результатів майбутньої професійної діяльності.

Безумовно, найбільші можливості естетичного виховання пов’язані з мистецтвом. Мистецтво, зароджене давнім людством у процесі праці, на певному історичному етапі відокремлюється від матеріального виробництва у специфічний вид діяльності. Як пише А. Бистрова, мистецтво – це особливий світ, породжений духом людини. Мистецтво як культурний феномен, включає в себе особливий вид діяльності, спрямований і на оточуючий світ, який пізнається, оцінюється і перетворюється людиною, і на особистість людини, і на її ставлення до дійсності [1]. Отже, мистецтво втілює в собі всі особливості естетичного ставлення людини до дійсності.

Естетичне виховання особистості засобами мистецтва в педагогіці визначають як художнє виховання. Знайомлячи студентів із творами мистецтва, формують уміння сприймати явища прекрасного. Це педагогічне завдання є особливо актуальним при підготовці майбутніх інженерів-будівельників, оскільки об’єкти їх професійної діяльності безпосередньо пов’язані з такими видами мистецтва, як архітектура, скульптура, дизайн інтер’єрів, ландшафтний дизайн, образотворче мистецтво тощо. На наш погляд, крім вузькоспеціальних знань, студенти інженерних спеціальностей

тей мають ознайомитися зі світовою скарбницею художніх творів, оволодіти певною базою знань з теорії та історії видів мистецтв, пов'язаних з їх майбутньою професійною діяльністю. Таке збагачення професійного виховання знаннями законів мистецтва і сукупністю художніх вражень від творів художників, архітекторів, скульпторів не тільки посилює емоційність естетичного сприйняття дійсності, а й робить його більш свідомим.

Як ми зазначили вище, найбільш професійно орієнтованими з точки зору естетичного виховання майбутніх інженерів-будівельників є такі види мистецтв, як архітектура, скульптура, образотворче мистецтво. Ці види мистецтв розвивають у студентів не тільки естетичне ставлення до оточуючої дійсності, а й розвивають художнє мислення, творчу уяву, зорову пам'ять, окомір, просторове мислення, образотворчі здібності. Студенти знайомляться з такими засобами художньої виразності, як фактура матеріалу, колір, об'єм, форма, пропорція, перспектива, композиція. Твори мистецтва формують не тільки зорове сприйняття, а і творчі здібності, адже глядач не просто сприймає картину чи скульптуру, він відтворює у своїй уяві події, образи та характери, які підштовхнули митця до створення його шедевра.

На нашу думку, на семінарах і практичних заняттях з різних навчальних дисциплін (у тому числі дисциплін природничо-наукового циклу) доцільно розглядати й аналізувати класичні твори мистецтва (репродукції картин, скульптури, фотографії творів архітектури тощо). Це є дієвим педагогічним методом не тільки емоційно-естетичного виховання, а і сприяє поглибленому вивченню наукових теорій, виявляє взаємозв'язок науки і мистецтва, а також прикладне значення науки в культурі світу.

Відомо, що у справжньому мистецтві немає елементарного, і щоразу людина бачить у творі мистецтва щось нове. Розгляд і аналіз картин, скульптур і фотографій архітектурних форм розвиває емоційну пам'ять, виховує естетичне ставлення до майбутньої професійної діяльності. Взаємозв'язок розглянутих художніх творів і навчального матеріалу сприяє більш глибокому засвоєнню знань, їх довгостроковому запам'ятовуванню і збільшенню їх практичної значущості. Отже, естетичне виховання є необхідним чинником професійного виховання інженерів, оскільки їх професійна діяльність пов'язана зі створенням матеріально-естетичних цінностей.

Естетичне ставлення до мистецтва є джерелом пізнання світу почуттів. Це правило естетичного виховання важливе при знайомстві з образотворчим мистецтвом, архітектурою і скульптурою. Наприклад, портретний живопис є потужним засобом інтелектуального, емоційного й естетичного виховання. Однією з важливих проблем виховної роботи є розвиток емоційної чуткості до думок і почуттів іншої людини. Картини і скульптурні твори надають з цієї точки зору широку ниву для емоційно-естетичного виховання.

Відзначимо, що дуже популярним у молоді видом мистецтва є кіно. Сьогодні кіно є мистецтвом, у якому активно використовуються новітні досягнення науково-технічного прогресу, тому при дослідженні проблем

сучасного естетичного виховання ми не можемо ігнорувати колосальний вплив цього виду мистецтва на особистість майбутнього спеціаліста. Художні (великі плани, ракурси, звуки, кольори) і технічні (монтаж, спеціальні відео ефекти і навіть об'ємне зображення) засоби кіно здатні здійснити глибокий вплив на естетичне сприйняття і таким чином мають значне виховне значення. На нашу думку, в навчально-виховному процесі доцільно планувати сумісні перегляди популярних кінофільмів, документальних фільмів, екранізованих творів літератури. Подальше обговорення переглянутих стрічок справляє педагогічний вплив на естетичне ставлення до цього виду мистецтва.

Важливою реалізацією естетичного виховання майбутнього спеціаліста є професійна творчість. Творче натхнення – це потреба, у якій особистість знаходить радість самореалізації. Бажано, щоб у навчально-виховному процесі студенти прагнули самовираження, до того ж не тільки в результатах навчання, а й у розвитку свого внутрішнього світу. Для студентів, особливо інженерних спеціальностей, дуже важливо усвідомити, що вони мають бути не пасивними споживачами культурних благ і цінностей, а і їх творцями. Творчість починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, накоплені раніше, стають засобами пізнання, освоєння та перетворення оточуючого світу.

Висновки. Естетичне виховання має бути важливим компонентом цілісного навчально-виховного процесу в сучасному ВНЗ. Наші дослідження (анкетування й опитування студентів) показали, що естетична вихованість більшості студентів перебуває на недостатньо високому рівні. Подальші наукові розвідки ми плануємо присвятити розробці технології формування естетичного ставлення до результатів професійної діяльності майбутніх інженерів-будівельників у навчально-виховному процесі сучасного інженерного ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Быстрова А.Н. Мир культуры (Основы культурологии) : учеб. пособ. / А.Н. Быстрова. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Издательство Фёдора Конюхова ; Новосибирск : ООО “Издательство ЮКЭА”, 2002. – 712 с.
2. Монтессори М. Помогите мне сделать это самому / М. Монтессори. – М. : Карпуз, 2000. – С. 237.
3. Сухомлинский В.А. Избранные произведения : в 3 т. / В.А. Сухомлинский. – М. : Педагогика, 1979. – Т. 1.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения / К.Д. Ушинский. – М. : Просвещение, 1968. – С. 19.

Дзундза А.И., Чудина Е.Ю. Эстетическое воспитание будущих инженеров-строителей как психолого-педагогическое задание

В статье рассмотрена проблема эстетического воспитания будущих инженеров-строителей.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, инженеры, личность.

Dzundza A., Chudina K. Aesthetic education of future engineers-builders as psychological and pedagogical task

The problem of aesthetic education of future engineers-builders is considered in the article.

Key words: aesthetic education, engineers, personality.